

5. Kylymnyk S. (1994) *Ukrainskyi rik u narodnykh zvychaiakh v istorychnomu osvittenni*. Kyiv: Oberehy. 400.
6. Olhof F. (2011) *Yizha i filosofii: yizhte, pyite i budte zdorovi*. K.: Tempora. 346.
7. *Food and Faith in Christian Culture*. Edited by Ken Albala and Trudy Eden (2011). New York, NY: Columbia University Press. 265.
8. Civitello Linda. (2011) *Cuisine and Culture: A History of Food and People*, John Wiley & Sons. Berkeley. 432.
9. *The philosophy of food* (2012) Edited David M. Kaplan. University of California Press. 313.
10. Korsmeyer C. (2002) *Making Sense of Taste: Food and Philosophy*. Cornell University Press. 233.
11. Montanari M. (2015) *Medieval Tastes: Food, Cooking, and the Table*, Columbia University Press, New York. 280.

УДК 316.42:141.78]:327

Олександр Володимирович Воронянський

канд. іст. наук, професор кафедри ЮНЕСКО «Філософія людського спілкування» та соціально-гуманітарних дисциплін

Державний біотехнологічний університет (ДБТУ)

ORCID 0000-0003-4926-8887

**ГЛОБАЛЬНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА
ПОСТМОДЕРНУ ЯК ПРИЧИНА ДЕСТАБІЛІЗАЦІЇ СИСТЕМИ
МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН**

Olexander Volodymyrovych Voroniansky

Cand. ist. Science, professor UNESCO Chair "Philosophy of Human Communication" and social and humanitarian disciplines

State biotechnological university (SBTU)

GLOBAL TRANSFORMATIONS OF POSTMODERN SOCIETY AS A CAUSE OF DESTABILISATION OF THE SYSTEM OF INTERNATIONAL RELATIONS

Анотація. Показано, що характерна для більшості соціальних страт постіндустріального суспільства тенденція переходу від реальної економічної діяльності до рентоорієнтованої поведінки створює ризик трансформації ринкового капіталізму в напрямку владної рентно-розподільчої моделі. Це веде до зниження конкурентоспроможності європейських економік і підриває їх здатність підтримувати звичний баланс соціально-владних відносин, ставлячи у залежність від глобальних фінансово-олігархічних груп. Відповідно силові лінії основних міжнародних політичних конфліктів найближчого майбутнього будуть неминуче пов'язані з боротьбою окремих транснаціональних бізнес-груп і держав за право системного контролю розподілу ресурсних потоків на різних рівнях світової політичної і економічної інфраструктури, що нівелює існуючу інституційну конструкцію регулювання міжнародних відносин.

Ключові слова: соціальні трансформації, суспільство постмодерну, міжнародні відносини, політична рента.

Abstract. It is shown that the tendency of transition from real economic activity to rent-oriented behavior, characteristic of most social strata of the post-industrial society, creates a risk of transformation of market capitalism in the direction of a powerful rent-distribution model. This leads to a decrease in the competitiveness of European economies and undermines their ability to maintain the usual balance of social and power relations, making them dependent on global financial and oligarchic groups.

Accordingly, the power lines of the main international political conflicts of the near future will inevitably be connected with the struggle of individual

transnational business groups and states for the right to systemically control the distribution of resource flows at various levels of the world political and economic infrastructure, which will level the existing institutional structure of international relations regulation.

Key words: social transformations, postmodern society, international relations, political rent.

Базовою характеристикою суспільства постмодерну є те, що в основі його лежить постіндустріалізм. Перехід економічної системи на постіндустріальний рівень кардинально змінив соціальну структуру суспільства. Організований робітничий клас і його масові партії, чия ідеологія базувалася на усвідомленні системної класової спільності в процесі виробництва, поступилися місцем не пов'язаним із цим процесом дрібним спільнотам, які об'єднуються на основі культурних кодів споживання. Відповідно, перехід від класової суб'єктності індустріального суспільства до фрагментованої декласованої суб'єктності постіндустріалізму для більшості населення означає відмову від боротьби за реальні інтереси на користь сформованих політичною елітою симулякрів цих інтересів. Дії таких суб'єктів у межах нав'язаних їм кодів культури споживання не призводить до зміни реального політичного порядку, не дозволяють, а лише тимчасово компенсують зростаючі структурні політичні конфлікти.

У період постіндустріального суспільства вичерпання можливостей ринкового розподілу ресурсів створює тенденцію переходу від реальної економічної діяльності до ренто-орієнтованої поведінки. Однак така форма задоволення соціальних запитів створює загрозливу тенденцію до самознищення самої інфраструктури сучасного суспільства і подальшої фрагментацією простору політичної суб'єктності.

Сучасне постіндустріальне суспільство сформувалося як суспільство споживання, сконструйоване як альтернатива класовому антагоністичному соціуму періоду індустріального виробництва. В такому суспільстві

джерелом добробуту основної маси населення (у першу чергу так званого середнього класу) стало гарантоване державою отримання базового рівня доходів (прив'язаного до офіційної мінімальної заробітної платні найманих працівників) та соціальних послуг. При цьому адміністративно-владне підтримання рівня споживацької платоспроможності через державне регулювання економічної сфери мало на меті уникнення причин традиційних для нерегульованого ринку криз. Однак побічним результатом неринкового підтримання платоспроможності стала системна залежність отримання благ від рівня доступу до центрів прийняття владних рішень, що зумовило формування рентоорієнтованої поведінки як домінуючої стратегії не лише для простих громадян, але й для корпорацій.

У перспективі дана тенденція створює ризик трансформації ринкового капіталізму в напрямку владної рентно-розподільчої моделі, де економічний розподіл стає похідним від політичного порядку, обумовленого динамікою інституційної конфігурації суб'єктів політики, які розподіляють ресурси на позаекономічних підставах. Звідси постає ризик прискореного перетікання капіталу з реальної економіки в політичну сферу, зумовлений більш високою прибутковістю інвестування в статус учасника прийняття владних рішень щодо розподілу суспільних ресурсів у порівнянні з інвестуванням в економічні проекти. Інвестування ж у розвиток та відтворення соціально-економічної інфраструктури суспільства, яке завжди є більш затратним і ризикованим, ніж капіталовкладення в торгово-фінансові операції, неминуче відсторонюється на периферію економічної діяльності.

Скорочення обсягу витрат на виробництво реальних матеріальних благ має наслідком і скорочення обсягів ресурсів, доступних для владного розподілу. Це, у свою чергу, загострює конкуренцію за доступ до політичної ренти і викликає постійне збільшення частки ресурсів, які замість відтворення інфраструктури та споживання відчужуються на ведення конкурентної боротьби. Саме така перспектива ще в останній третині XIX ст. описувалася як «загнивання» капіталістичної системи.

На протязі ХІХ-початку ХХІ ст. ризики «загнивання» компенсувалися поглинанням капіталістичним ринком ресурсів докапіталістичних суспільств. При цьому більш розвинені в технологічному, організаційно-управлінському та військовому плані країни активно використовували всі свої конкурентні переваги для інституціонального закріплення порядку нерівноправного обміну ресурсами з менш розвиненими в даних сферах державами й суспільствами. Це надавало владним елітам указаних країн системну можливість акумулювати ресурс позаринкової підтримки платоспроможного попиту основної маси своїх громадян (так званого середнього класу) при винесенні цієї маси за рамки виробництва реальних матеріальних благ та послуг. Таким чином, не дивлячись на те, що середній клас не мав реального доступу до прийняття владних рішень у своїх державах, він становив соціальну опору владних еліт завдяки штучно підтримуваній у нього ілюзії квазіелітарного споживання, що дозволяло представникам цього класу самоідентифікувати себе з існуючим соціально-економічним порядком. Дана модель соціальних відносин отримала в соціологічній літературі назву ліберально-демократичного компромісу для країн «західного світу», а її варіант в Україні, РФ та пострадянських республіках Середньої Азії — корупційного компромісу.

Однак описана вище система міжнародних економічних відносин сприяла накопиченню критичної маси дисбалансів. Традиційними методами усунути їх неможливо, оскільки в постіндустріальний період можливість безкінечного розширення ринку за рахунок поглинення територій і населення, ще не включених до процесу капіталістичного обміну, в основному вичерпана. До того ж розвинені економіки Східної Азії (Японія, Південна Корея, КНР), країн ЄС та США нагромадили величезну кількість зовнішнього боргу, повертати який в рамках існуючої економічної системи неможливо, оскільки це створить невідворотні ризики для існування самої системи. Тому старі борги погашаються за рахунок створення нових, що підриває основи світової фінансової системи.

У плані сталості соціальних систем постіндустріальних соціумів це сприяє виникненню ще одного ризику. Рівень споживання середнього класу не був для нього закріплений доступом до контролю за джерелами цього споживання, що в умовах керованої картелями олігополій фінансової системи перешкоджало накопиченню в руках основної маси громадян ресурсної бази через системне знецінення накопичень. Порушення стійкості цієї піраміди через систематичне збільшення банківської відсоткової ставки сприяє суттєвому падінню норми прибутку (в першу чергу від розпорядження цінними паперами) у розвинених економіках. Викликане цим падінням скорочення ресурсної бази постіндустріального суспільства призвело до згортання ліберально-демократичного соціального компромісу і закріплення системного скорочення соціальних витрат держави. Це, в свою чергу, наочно засвідчує представникам середнього класу всю хисткість їх положення в існуючій економічній системі, яка перестає для них бути комфортною і сприйматися як «своя».

Вже в минулому році спостерігалось помітне зменшення споживання середнього класу (не кажучи вже про маси отримувачів соціальної допомоги) в країнах «першого світу», що в короткостроковій перспективі створює для них ризик суттєвого скорочення ємності ринку і як результат – надходжень до державних бюджетів. Звідси неминучим стає загострення конкуренції за доступ до права розпоряджатися обмеженими ресурсами для представників владної еліти. При цьому додаткове вилучення ресурсів на внутрішньоелітну боротьбу різко знижує ефективність традиційних рентоорієнтованих стратегій для всіх неелітних соціальних груп, радикалізуючи всі наявні, в тому числі заморожені політичні протиріччя між ними, які раніше згладжувалися шляхом рентних роздач.

Поряд із згортанням ліберально-демократичного соціального компромісу важливим напрямом виходу з системної кризи є входження в новий цикл економічного зростання на основі розбудови нової соціальної інфраструктури, для чого необхідно обнулити існуючу. Таке завдання в

минулому сторіччі двічі вирішувалося через знищення соціальної інфраструктури розвинених європейських країн через світові війни, при чому локомотивом економічного зростання виступала економічна система США, яка не зазнавала руйнування під час військових дій і отримувала надприбутки від виконання іноземних військових замовлень та розпорядження значними обсягами капіталів воюючих країн.

Крім того, в сучасному суспільстві постмодерну стала сприйматися як пережиток сформована в період індустріального суспільства система міжнародних відносин, заснована на легітимації панування євроатлантичної цивілізації, противагою якій було конфедеративне об'єднання більшості соціалістичних країн. Ліквідація СРСР та перехід його європейських союзників до складу НАТО позбавив РФ як визнану правонаступницю Радянського Союзу статусу одного з світових центрів сили, і, відповідно, підстав займати привілейований статус постійного члена Ради ООН. Боротьба за позбавлення РФ цього статусу стала лише питанням часу. А перенаправлення ресурсних потоків міжнародних економічних відносин, викликане зміщення традиційних центрів сили сформованого в період модерну біполярного світу (та умовно однополярного в перехідний період від індустріалізму до постіндустріалізму) зумовило новий етап конкурентної боротьби за доступ до ресурсів та центрів влади в міжнародному масштабі. Тому старі угоди, закріплені в системі міжнародних інститутів, втрачають актуальність.

Нинішня масштабна війна в центрі Європи розпочалася з агресії РФ, однак основними бенефіціарами війни виступають не російські владні еліти, а глобальні фінансово-олігархічні групи, метою яких, очевидно, є руйнування розвиненої соціальної інфраструктури Європи та Північної Америки заради «розчистки місця» під початок нового економічного циклу. Не будучи зацікавленими в якнайшвидшій та повній перемозі України, вони блокують міжнародну військову допомогу їй та дозовано підтримують достатній для ведення довготермінової низкоінтенсивної війни рівень російської економіки.

Це наразі не сприяє розростанню вогнища військового конфлікту до глобального масштабу, однак створює додаткові ризики для економічних систем провідних країн ЄС, прибутковість яких значною мірою забезпечувалася дешевою сировиною та енергоносіями з РФ, а також відсутністю значимих оборонних затрат. Зниження конкурентоспроможності європейських економік підриває їх здатність підтримувати звичний баланс соціально-владних відносин і ставить їх у залежність від глобальних фінансово-олігархічних груп.

Відповідно силові лінії основних міжнародних політичних конфліктів найближчого майбутнього будуть неминуче пов'язані з правом системного контролю для окремих транснаціональних бізнес-груп, політичних угруповань і держав як суб'єктів розподілу ресурсних потоків на різних рівнях світової політичної і економічної інфраструктури; диференційованою зміною засад доступу до ресурсів; правами на політичну ренту і виключенням значної частини населення в країнах, що не змогли зайняти ключові місця в новій системі міжнародного розподілу ресурсів, із системи рентного доступу до суспільних благ.

Література:

1. Бондар Н. О., Тодріна І. В. Феномен електорального абсентеїзму в сучасному суспільстві //Сучасне суспільство: політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки. – 2020. – Т. 2. – №. 1-18. – С. 28-36.
2. Денисенко І. Д. Криза соціології: визначення, ознаки, причини виникнення //Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Серія «Філософія, філософія права, політологія, соціологія».–Х.: Право. – 2012. – С. 298-304.
3. Денисенко І. Д. и др. Модернізація України в контексті сучасних політичних досліджень та соціальних практик. – 2011.

4. Денисенко І. Д. Війни ХХІ сторіччя: у пошуках стратегії дослідження //Сучасне суспільство: політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки. – 2019. – Т. 2. – №. 8. – С. 60-70.
5. Денисенко І. Д., Тяпкіна Ю. О. Армія сучасної держави: визначення стратегії дослідження //Сучасне суспільство. – 2019. – №. 1. – С. 73-83.
6. Моїсєєва Н. Адаптація людини до комунікаційного простору сучасності //Вісник Книжкової палати. – 2015. – №. 6. – С. 38-41.
7. Михайлюк О. Карнавалізація свідомості в сучасній культурі //Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки: наук. вісн: зб. наук. праць.–К.: Вид-во НПУ ім. МП Драгоманова. – 2011. – С. 248-253.
8. Моїсєєва Н. І. Людина та сучасний комунікаційний простір // Філософія спілкування : Філософія. Психологія. Соціальна комунікація. 2014. № 7. С. 89- 94
9. Моїсєєва Н. І. Соціально-комунікаційна діяльність як історико-суспільна практика. Х. :ХНТУСГ, 2015. 392 с.

References:

1. Bondar N. O., Todrina I. V. Fenomen elektoral'noho absenteyizmu v suchasnomu suspil'stvi //Suchasne suspil'stvo: politychni nauky, sotsiolohichni nauky, kul'turolohichni nauky. – 2020. – Т. 2. – №. 1-18. – S. 28-36.
2. Denysenko I. D. Kryza sotsiolohiyi: vyznachennya, oznaky, prychny vynyknennya //Visnyk Natsional'noyi yurydychnoyi akademiyi Ukrayiny imeni Yaroslava Mudroho. Seriya «Filosofiya, filosofiya prava, politolohiya, sotsiolohiya».–КН.: Pravo. – 2012. – S. 298-304.
3. Denysenko I. D. y dr. Modernizatsiya Ukrayiny v konteksti suchasnykh politychnykh doslidzhen' ta sotsial'nykh praktyk. – 2011.
4. Denysenko I. D. Viyny KHKHI storichchya: u poshukakh stratehiyi doslidzhennya //Suchasne suspil'stvo: politychni nauky, sotsiolohichni nauky, kul'turolohichni nauky. – 2019. – Т. 2. – №. 8. – S. 60-70.
5. Denysenko I. D., Tyapkina YU. O. Armiya suchasnoyi derzhavy: vyznachennya stratehiyi doslidzhennya //Suchasne suspil'stvo. – 2019. – №. 1. – S. 73-83.

6. Moisyeyeva N. Adaptatsiya lyudyny do komunikatsiynoho prostoru suchasnosti //Visnyk Knyzhkovoyi palaty. – 2015. – №. 6. – S. 38-41.
7. Mykhaylyuk O. Karnavalizatsiya svidomosti v suchasniy kul'turi //Hileya. Istorychni nauky. Filosofs'ki nauky. Politychni nauky: nauk. visn: zb. nauk. prats'.–
8. Moisyeyeva N. I. Lyudyna ta suchasnyy komunikatsiynyy prostir. Filosofiya spilkuvannya : Filosofiya. Psykholohiya. Sotsial'na komunikatsiya. 2014. № 7. S. 89- 94
9. Moisyeyeva N. I. Sotsial'no-komunikatsiyna diyal'nist' yak istoryko-suspil'na praktyka. KH. :KHNTUS·H, 2015. 392 s

УДК 378

Ольга Сергіївна Гончарова,

канд. іст. наук, доц. кафедри історії України

Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди

ORCID: 0000-0002-8697-3211

Юрій Анатолійович Брагін,

канд. культурології, доц. кафедри ЮНЕСКО «Філософія людського

спілкування» та соціально-гуманітарних дисциплін

Державний біотехнологічний університет

ORCID:0000-0002-6213-5723

Тетяна Михайлівна Брагіна,

канд. філос. наук, доц. кафедри народної хореографії

Харківська академія культури

ORCID: 0000-0003-2225-3685

ДОСВІД ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ

Olha Serhiyivna Honcharova,

c.h.s., as .prof. of the department of history of Ukraine